

4.5

Et helhetlig grep om forvaltningen av ressurser og miljø i Barentshavet

Den største utfordringen i Barentshavet frem mot 2020 vil være å sikre et rent og rikt hav, og en forvaltning rettet inn mot å begrense skadevirkningene av menneskelig aktivitet. Mye av oppmerksomheten rundt forvaltningsplanen har gått på hvilke begrensninger den vil legge på utnyttelsen av petroleumsressursene. Det har vært lite oppmerksomhet rundt de andre hovedtemaene i planen, og de klare målene for de biologiske ressursene og det marine miljøet. Det er egentlig påfallende at planen ikke har skapt en mer vidsynt debatt om vår forvaltning av de store havområdene.

Knut Sunnanå
knut.sunnanaa@imr.no

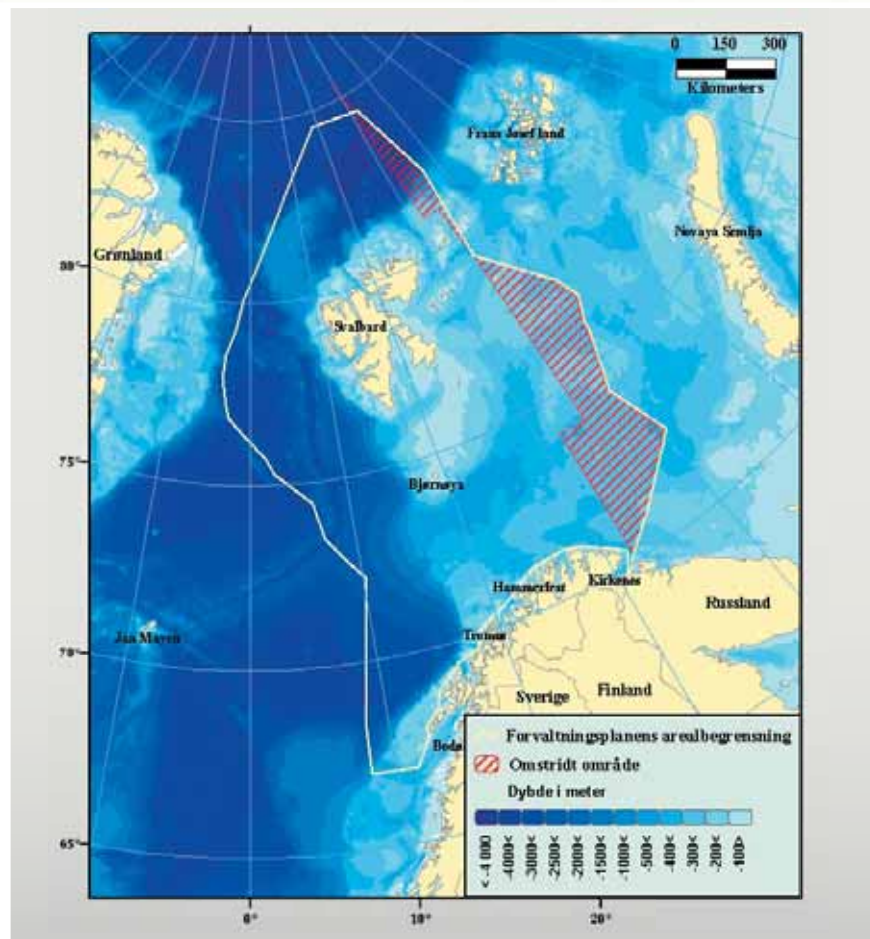
Ingolf Røttingen
ingolf.roettingen@imr.no

“Helhetlig forvaltning av det marine miljø...” Tittelen på forvaltningsplanen for Barentshavet er ambisiøs, og det er planen også, der den følger opp med en lang rekke nye grep og tiltak. Denne stortingsmeldingen starter et nytt kapittel i nordområdenes historie. Det er verdt å merke seg at det meste som omhandler utvinning av olje og gass faktisk er samlet i et kapittel om tiltak i forhold til forurensning og biologisk mangfold. Med et klart fokus på de biologiske og miljømessige forholdene, legger planen opp til en sterk omsorg for vårt marine miljø – under den klare forutsetning at vi gjør fornuftig bruk av dette miljøet og dets ressurser til verdiskaping. Med andre ord, myndighetene ønsker en økosystembasert forvaltning av havområdene i nord (Figur 4.5.1).

Dette kommer også klart til uttrykk i de overordnede målene, som kan sammenfattes slik:

- “Forvaltningen [...] skal legge til rette for bærekraftig bruk av områdene og ressursene.”
- “Forvaltningen skal sikre at aktivitetene [...] ikke truer naturgrunnlaget.”
- “Forvaltningen skal legge til rette for næringsvirksomhet som er samfunnsøkonomisk lønnsom.”
- Forvaltning i sammenheng og tilpasset hensynet til miljøet
- Økosystembasert forvaltning av levende marine ressurser
- Sikker og effektiv sjøtransport
- Lønnsom produksjon av olje og gass

Bærekraftig utvikling har alltid vært basert på at ressursene ble tatt vare på og ikke utnyttet på en slik måte at det skadet menneskene som skulle leve av dem, eller ressursene selv. Dessverre har historien vist at menneskene ikke alltid har utnyttet ressursene i nord bærekraftig. Det mest

slående eksempelet er den internasjonale hvalfangsten på 1600- og 1700-tallet. Den desimerte en rekke hvalbestander, og flere av dem er fremdeles på et lavt nivå.

Også i Norge har vi eksempler på ikke-bærekraftig utnyttelse av bestandene i nord. Ja, mange mener at heller ikke dagens forvaltning er til å stole på og er skeptiske til om man med nye planer vil klare å bøte for tidligere synder.

Nye tiltak

For å komme disse utfordringene i møte, tar forvaltningsplanen sikte på å etablere kanaler som kommer i tillegg til eksisterende fiskeri- og petroleumsforvaltning. Spesielt viktig blir det å sikre at forvaltningen får en reell innflytelse på faktorer som påvirker miljøet, og får mulighet til å sette inn et bredt spekter av tiltak.

Planen stiller krav til samarbeid mellom de institusjonene som allerede har forvaltningsansvar innen de viktigste sektorene i området, Havforskningsinstituttet, Kystverket og Norsk Polarinstitut. De skal lede ulike fora og grupper som skal ha en overordnet rolle i å etablere viktige ledd i det nye forvaltningsregimet.

En interdepartemental styringsgruppe har et overordnet ansvar for alle tiltak som settes i gang, og vil trekke veksler på det faglige forumet som ledes av Norsk Polarinstitut. Forumet skal trekke opp de store linjene og gi råd til justeringer og endringer i hele planarbeidet. Den første store revisjonen vil komme i 2010. Frem til det vil arbeidet bære preg av at veien blir til mens man går (Figur 4.5.2).

Enda bedre overvåking

I Norge har vi en vitenskapelig basert forvaltning, og vitenskapen skal styrkes. Vi

har gjennom mange år etablert et omfattende og unikt system for kontinuerlig overvåking av det marine miljøet. Et stort antall institusjoner er involvert i dette arbeidet, og overvåkingen bidrar til forskning og forvaltning.

Et viktig grep i forvaltningsplanen er etableringen av en rådgivende gruppe for overvåking av Barentshavet. Denne gruppen skal koordinere eksisterende overvåking og etablere ny. Ansvaret er lagt til Havforskningsinstituttet, som har lengst og bredest erfaring og størst samlet kompetanse innen dette feltet. Men flere institusjoner deltar for å sikre at absolutt all tilgjengelig kompetanse rettes inn på å skaffe et så godt bilde som mulig av miljøsituasjonen i Barentshavet.

Dagens overvåking forbindes ofte med fiske, skipsfart og petroleumsaktivitet, og her er det utfordringer nok å ta fatt i. Men det meste av overvåkingen vi har i dag, og som skal utvikles videre, dreier seg om miljø og biologi: klimaendringer, forurensning, temperatur, strøm og saltholdighet i havet, biologisk produksjon og mangfold i havet, på isen, på land og i luften.

Til syvende og sist vurderes innsatsen av alle de øyne som er rettet mot våre havområder (Figur 4.5.3). Forbrukerne vil vite om sjømaten er trygg, og om den er høstet på en betryggende måte. Miljøbevisste mennesker verden over spør om dyr og mennesker som lever Arktis, fortsatt er friske og kan leve der også i fremtiden. Smelter isen på Polhavet og i Grønland? Og hva gjør vi for å verne vår del av verden mot uheldige effekter av menneskelig virksomhet?

Indikatorer skal varsle om endring

Vi mangler kunnskap om hvordan de store økosystemene i havområdene utenfor Nor-

ge fungerer, men vi observerer mye vi mener vi må følge godt med på. Forvaltningsplanen legger opp til en rekke *indikatorer* som skal følges nøye. De skal advare oss om endringer i havklima, isens utstrekning, plante- og dyreplankton, fiskebestander, bunndyr, sjøfugl og pattedyr – inklusiv sårbare og fremmede arter.

Indikatorerne er ment å reflektere tilstanden til økosystemet, og hver av dem har referanseverdier som skal gi grunnlag for å treffe tiltak. Følgende tema er brukt til å gruppere indikatorerne (antall indikatorer er gitt i parentes):

- Havklima (3)
- Iskanten (1)
- Planteplankton (3)
- Dyreplankton (2)
- Fiskebestander – ikke-kommersielle (2)
- Fiskebestander – kommersielle (3)
- Bunnorganismer (3)
- Sjøfugl og sjøpattedyr (5)
- Fremmede arter (1)
- Sårbare/truede arter (1)
- Forurensende stoffer (4)

Selv om forvaltningen vil kunne ta affære når vi ser uønskede endringer i indikatorerne, trengs det mye ny forskning for å forstå økosystemene bedre. Klimautvikling, økologi, forurensning og ny teknologi er viktige tema. Flere store programmer skal også intensivere kartleggingen i områdene. Blant annet skal MAREANO (se kapittel 4.2) kartlegge bunnforholdene og vil gi oss en full tredimensjonal beskrivelse av terrenget under vannmassene i Barentshavet.

Forekomst av miljøfarlige stoffer i økosystemet vil være den største usikkerheten i forvaltningen av disse havområdene. Forurensningen fra Europas tungindustri reduseres, men vi ser at nye stoffer kan representere en like stor fare for miljøet,

Figur 4.5.2

Oversikt over elementene i oppfølgingen av forvaltningsplanen. Ansvarsforholdene mellom Havforskningsinstituttet, Norsk Polarinstitut og Kystverket er angitt ved de respektive grupper og fora. (Kilde: Miljøverndepartementet/Statens forurensningstilsyn)
Overview of the elements of the system of implementing the management plan. The responsibilities of the Institute of Marine Research, the Norwegian Polar Institute and the Coastal Administration are given by the respective groups and forums.

Figur 4.5.3

Særlig verdifulle og sårbare områder i forvaltningsområdet som viser polarfronten og iskanten i nord sammen med de sårbare områdene nær kysten. (Kilde: Miljøverndepartementet)

Particularly valuable and vulnerable areas in the area covered by the management plan, showing the polar front and the marginal ice zone in the north together with the vulnerable areas close to and at the coast.

med andre og ofte overraskende virkninger. Mye av denne forurensningen er luftbåren og kommer inn i næringskjedene der den biologiske produksjonen er stor. Å få kunnskap om alle disse stoffenes virkning på alle mulige organismer og på økosystemets funksjon er en svær utfordring. Det vil også være en stor utfordring for våre myndigheter å ta denne kunnskapen i bruk på en slik måte at forurensningen kan stoppes.

Forskningsinstitusjonene har også et særlig ansvar for å formidle gammel og ny kunnskap til offentligheten på en forståelig måte. Havforskningsinstituttet og Norsk Polarinstitutt har fått i oppdrag å skape en plattform for slik kunnskapsformidling og har som mål å nå frem til et bredest mulig publikum.

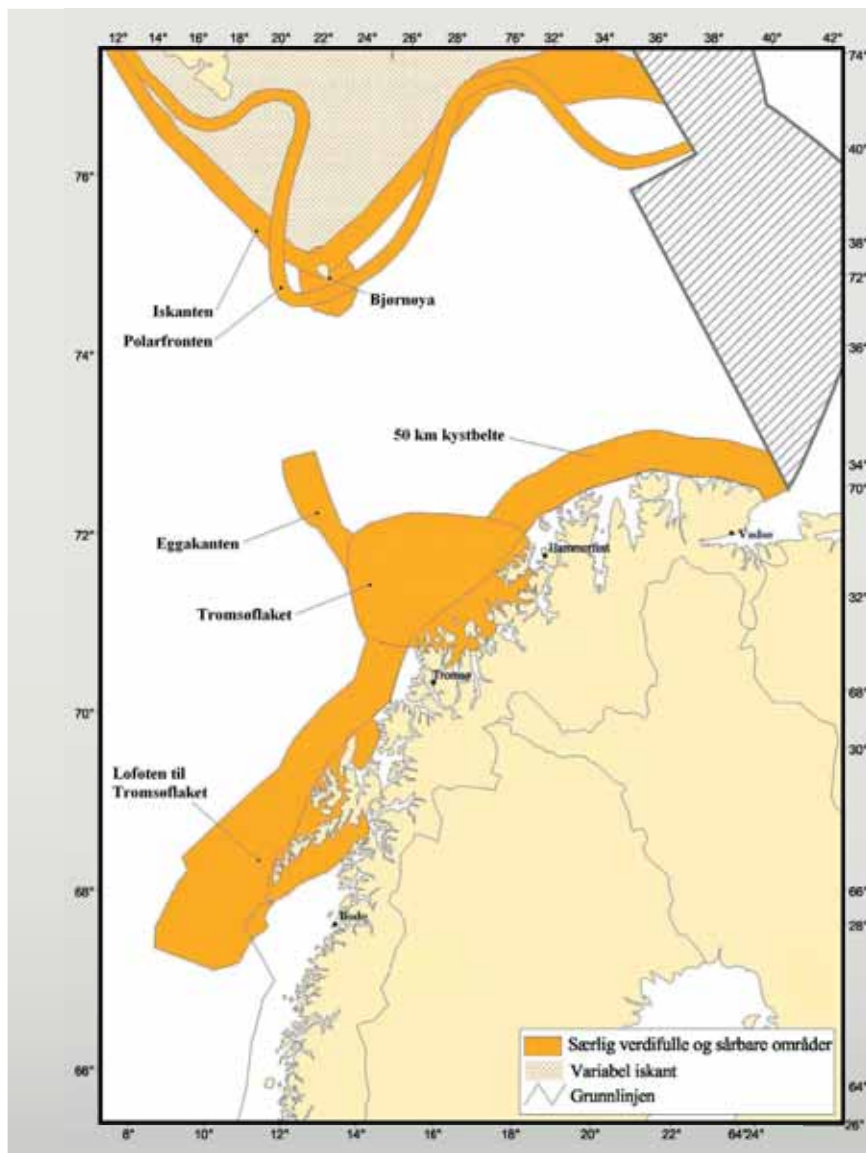
Internasjonal innsats

Det er flere nasjoner til stede, både i Barentshavet og de øvrige arktiske områdene. Noen er der for å høste av havets rikdom, noen for å hente energi fra de fossile ressursene av olje og gass og andre for å drive forskning. Norge har nå formannskapet i Arktisk Råd og vil bruke denne perioden til å arbeide for at en helhetlig forvaltning av disse områdene får fotfeste i alle land som har interesser i Arktis.

Forvaltningsplanen dekker bare den norske delen av Barentshavet. Den østlige delen tilhører Russland, og en viktig del av forvaltningsarbeidet vil være å utvikle et videre samarbeid med vår nabo i øst. Dette gjelder ikke minst for gruppen som skal koordinere overvåkingen. Russland er en stor forskningsnasjon i disse områdene og har kunnskap som er svært viktig for forvaltningen av våre felles havområder. Et langt samarbeid innen fiskeriforskning og -forvaltning skal nå bygges ut til å omfatte de andre temaene som er behandlet i forvaltningsplanen. Utviklingen av et nettverk med kunnskapsformidling som hovedtema vil forhåpentligvis bidra til et tett og godt samarbeid mellom norske og russiske forsknings- og forvaltningsmiljø.

Arbeidet i overvåkingsgruppen

Havforskningsinstituttet etablerer et sekretariat ved avdelingen i Tromsø for å lede arbeidet i overvåkingsgruppen. Sekreta-

riatet skal blant annet samarbeide med medlemsinstitusjonene for å:

- Kartlegge omfanget av eksisterende overvåking (områder og tidsserier)
- Etablere et evalueringssystem for å vurdere den eksisterende overvåkingens forskningsmessige betydning og dens relevans for forvaltningen
- Etablere et system for samarbeid om planlegging av årlig overvåkingsaktivitet
- Åpne for utveksling av kompetent personell i overvåking
- Arrangere åpne konferanser til evaluering og innspill

Utfordringer

Om vi så lykkes med å følge opp forvaltningsplanens ambisjoner og tilfører ny kunnskap gjennom god forskning, så er det likevel slik at naturen ikke lar seg styre. Klimaet endrer seg, og menneskelig aktivitet påvirker disse prosessene. Forvaltningen vil stadig måtte ta stilling til nye utfordringer, og dagens grep og tiltak må kanskje justeres allerede i morgen. Med et helhetlig perspektiv på forvaltningen og

et overordnet fokus på miljøet, er det en ambisjon å stå rustet også til slike utfordringer.

Rapporten fra overvåkingsgruppen vil komme årlig, i mars måned, som et spesialnummer av Havets ressurser og miljø.

The Norwegian Management Plan for the Barents Sea

The Norwegian Management Plan for the Barents Sea and the waters off Lofoten addresses the great challenges to be met by 2020. Much of the public stress has been on oil and gas exploration, but the biggest challenge is indeed to ensure a clean and rich ocean, and a management focused on minimising damage caused by human activities. Although this plan is the first of its kind, the clear goals outlined concerning preservation of the biological resources and the marine environment have not yet been subject to public debate. Scrutinising the plan will certainly give proof as to its quality in these aspects.